

ביאורים

לעתים נדמה שההתייחסות למציאות תלויה במה שמתרחש בה בפועל. מבט מעמיק יותר, ניתן להבחין שההתייחסות למציאות היא נגזרת של הצורה שבה נתפס העולם בעיני המתבונן. לאותה מציאות בדיוק, יכול להתייחס אדם אחד באופן מטוים ואדם אחר באופן שונה ואף הפוך. בפסקה הקודמת למדנו שעבודת האלוהים מחנכת אותנו למבט אופטימי על העולם. ה' הוא טוב ומיטיב וגם כאשר אנו מבחינים במקרים של אכזריות ושל כאב בעולמנו אנו לא גוזרים מכך מסקנה שהעולם הוא שלילי ואחריתו רעה. עיקרון יסודי זה משמש את ריה"ל כדי ללמד שמה שנוכח בהיבט הפרטי נכון גם במישור הכללי - הלאומי. מצבו של עם ישראל בגלות היה עלול פעמים רבות להוביל לייאוש. השפלות הנוראה, הביזיונות והרדיפות היו עלולים להוביל למחשבה שאין עוד תקווה לשוב ולחדש את ימינו כקדם. אלא שהמבט האופטימי, הרואה כיצד גם המצבים האפלים והכואבים ביותר מובילים באחריתם לטוב ולברכה מאפשר להבחין גם בימי הגלות באור בקצה המנהרה. זהו גם סודו של העם היהודי הצליח לעלות מתהומות הייאוש ולקום על הרגליים מחדש. גם יצחק אבינו, בנם של אברהם ושרה, נולד לאחר שנראה היה שאין סיכוי שהם יזכו לזרע משותף. שמו מבטא אולי יותר מכל את האופטימיות העומדת ביסוד עם הנצח - הצחוק הצוחק לייאוש הפסימי ומצליח לצאת לאוויר העולם גם לאחר שנראה שאין עוד סיכוי.

הרחבות

השגחת ה' על עם- ישראל בגלות

אם הרְהוּרִי הַפֶּחַ הַמְשַׁעַר יַעֲלוּ עַל לְבוֹ אֶת אֲרֶךְ הַגְּלוּת וּפְאֹר הָאָמָה וּמָה שֶׁהִגִּיעַ אֵלֶיהָ מִהַדְּלוּת וְהַשְּׁפָלוּת. ריה"ל כבר הזכיר את העצמות היבשות כמשל למצבינו בגלות [מאמר שני, לד]. עיקר חידושו הוא בכך שגם כשנראה שהקב"ה עזב אותנו, מצד האמת הקב"ה לעולם אינו עוזב אותנו.

ספרו של המהר"ל, "נצח ישראל", עוסק בהרחבה בנושא זה. וכך הוא כותב: "ויתבאר לך כי לא עזב השם יתברך את ישראל בגלותם. וכאשר מצאנו כי הדברים הטבעיים אשר הם בעולם כולם יש להם קיום, לא ישתנו. ולא יצויר שיהיה לדבר שהוא יותר במעלה מן הטבע, ובלתי נכנס תחת הטבע, כמו שהוא דביקות ישראל בו יתברך, אשר הדביקות הזה בלתי טבעי" [נצח ישראל יא]. המהר"ל מסביר שהחיבור בין הקב"ה ובין עם ישראל הוא חיבור בלתי טבעי (=מעל לסדר הרגיל של חוקי הטבע), ואם בדברים הטבעיים אין שינוי, ודאי שבדברים שמעל הטבע אין שינוי. בהמשך דבריו מאמר ומרחיב את הדברים.

היעב"ץ, בהקדמה לסיודו "בית יעקב", פורש יריעה ארוכה בנושא. לפי דבריו, אם נסתכל על המציאות נוכל לראות כיצד עם ישראל נשאר, בעוד כל העמים שהיו סביבו נעלמו, דבר זה לבדו מספיק כדי להבין שהקב"ה נשאר עמנו בגלות. והסיבה שלא רואים זאת, מוסיק ומטעים, היא בגלל שה'שכינה בגלותא', ולכן אור השכינה אינו מספיק חזק ונראה (ע"ש).

שאלות לדין

החבר מספר כי החסיד שמח בכך שהוא מקנה לבני אדם הדרכה לטבלנות - כיצד הוא מודריך את בני האדם?

מלך הכוזרים מבין מדברי החבר כי ניתן לחיות חיים ערבים בגלות. אם הגלות היא עונש, האם ייתכן עונש ערב?

וּמִי שֶׁהִתְיַשֵּׁב בְּנַפְשׁוֹ דָּבָר זֶה, יְהִי כְמוֹ שְׂאוּמְרִים עַל נַחֲוִים אִישׁ גַּם זֶה, שֶׁבָּלַל עֵת שְׂאֲרָעָה לוֹ צָרָה אָמַר: "גַּם זֶה לְטוֹבָה", וַיְחִיָּה חַיִּים עֲרָבִים תָּמִיד, וַיִּקְלַח עָלָיו הַצָּרוֹת, יִתֵּר עַל כּוֹן, יִשׁ אֲשֶׁר יִשְׁמַח בָּהֶן אִם יִתֵּן אֵל לְבוֹ חֶטָּא שֶׁהָיָה עָלָיו וְנִמְחַל בָּזֶה, כְּמִי שֶׁפָּרַע חוּבוֹ וְשִׁמְחָה שֶׁהוֹקֵל מִשְׂאוֹ מִמֶּנּוּ. וַיִּשְׁמַח בְּקִרְוֵן הַקְּנִימָת וּבִשְׂכָר שִׁישׁ לֵם לוֹ, וַיִּשְׁמַח בְּמָה שֶׁהָיָה מִקְנָה לְבָנָי אָדָם מִן הַהַדְרָכָה לְסִבְלָנוּת וּלְכַנְיָעָה לֵה', וַיִּשְׁמַח בְּמָה שִׁישׁ לוֹ בָּזֶה מִהַשֵּׁם הַטוֹב וְהַתְּפָאֶרֶת.

צידוק דין ציבורי
זֶה בְּצָרוֹת הַמִּיחָדוֹת לוֹ, וְכֵן יַעֲשֶׂה בְּצָרוֹת הַפְּלִילִיּוֹת, אִם הִרְהוּרִי הַפֶּחַ הַמְשַׁעַר יַעֲלוּ עַל לְבוֹ אֶת אֲרֶךְ הַגְּלוּת וּפְאֹר הָאָמָה וּמָה שֶׁהִגִּיעַ אֵלֶיהָ מִהַדְּלוּת וְהַשְּׁפָלוּת, יִתְנַחֵם תְּחִלָּה בְּצִדוּק הַדִּין, כְּמוֹ שְׂאֲמֻרָתִי, וְאַחַר כֵּן בְּמִחִילַת הַחֲטָאִים, וְאַחַר כֵּן בְּקִרְוֵן הַקְּנִימָת וְהַשְׂכָּר הַמְצַפָּה לְעוֹלָם הַבָּא, וְהַדְּבָקוּת בְּעִנְיֵן הָאֱלֹהִי בְּעוֹלָם הַזֶּה. וְאִם יִיָּאֲשׁוּ שְׂדוּ מִזֶּה, בְּאֲמָרוֹ: "הַתְּחִינָה הַעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה", לְחֻמְרֵי הַמְּחֻוֹת רְשָׁמוֹנוּ וְהַשְׁתַּפְּחוֹת זְכָרְנוּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "יִבְשׁוּ עֲצָמוֹתֵינוּ וְאֲבָדָה תִּקְוַתְנוּ נְגַרְנוּ לָנוּ" - יְחֻשֵׁב עַל אֵיכוֹת יְצִיאַת מִצְרַיִם, וְכֵל מָה שְׂאוּמְרִים בְּ"כְמָה מְעֻלּוֹת טוֹבוֹת לְמִקּוֹם עֲלִינוּ", וְלֹא יְהִי קֶשֶׁה בְּעִינָיו הַיֵּאָךְ נָשׁוּב לְקַדְמוֹתֵנוּ אֶפְלוּ לֹא יִשְׂאָר מִמֶּנּוּ אֵלָּא אַחַד, וְכְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "אֵל תִּירָאִי תוֹלַעַת יַעֲקֹב", כִּי מָה אֶפְשָׁר שִׁישְׂאָר מִן הָאָדָם אִם הִפֵּךְ לְתוֹלַעַת בְּקִבְרוֹ?

יב אָמַר הַפְּזוּרִי: כְּמוֹ זֶה יְחִיָּה בְּגִלוּת חַיִּים עֲרָבִים, וַיִּקְטֹף פְּרִי יִרְאֵת ה' שְׁלוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא. וּמִי שֶׁסוֹבֵל אֶת הַגְּלוּת וְהוּא מִתְקַצֵּף, הֲרִי הוּא קְרוֹב לְהַפְסִיד רֵאשִׁיתוֹ וְאַחֲרִיתוֹ.

בקרן הקימת - בעיקר שכרו, שהוא לעולם הבא. שהוא מקנה לבני האדם - צידוק הדין של החסיד מביא אחרים ללמוד ממידותיו. מהשם הטוב והתפארת - שייכדוהו אחרים. הכלליות - של עם ישראל. והדבקות בענין האלוהי - הייסורים מביאים לדבקות בה'. לחומר המחנות רשמנו - מחמת חומרת מצבו של עם ישראל ומיעוט כוחו והשפעתו. נגורנו לנו - נכרתנו. כמו זה - החסיד המצדיק את דין הגלות. ראשיתו ואחריתו - הוא סובל מאוד בעולם הזה ומחמת חוסר אמונתו יפסיד גם את העולם הבא.

